

АНОТАЦІЯ

Завулічна І. І. Благодійні фонди України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.) – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2024.

Дисертаційне дослідження присвячено актуальній проблемі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності, визначальну роль у якій відіграють благодійні фонди, розвиток яких у 90-х рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст. відзначився значним зростанням та еволюцією. Цей період характеризувався активізацією громадянського суспільства, збільшенням кількості благодійних організацій та розширенням їхньої діяльності.

Об'єкт дослідження – система підготовки майбутніх педагогів в Україні.

Предмет дослідження – роль благодійних фондів України в системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.).

Мета дослідження – проаналізувати внесок благодійних фондів України в систему підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності в період 90-х років ХХ – першої чверті ХХІ ст. задля творчого використання історико-педагогічного досвіду за умов сучасних викликів.

Унаслідок наукового пошуку *встановлено*, що в Україні благодійні фонди в 90-х рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст. розвивалися на тлі суспільно-політичних (зміна політичного режиму, реформування системи освіти, нове законодавство, широкий розвиток громадських благодійних ініціатив, міжнародна підтримка та ін.), економічних (економічна криза, низький технічний і культурний рівень та ін.), соціальних (зміна цінностей та суспільних норм, підвищення соціальної відповідальності, пошук інституційних форм добродійної діяльності та ін.) детермінант, що дало змогу

на основі дібраних та обґрунтованих критеріїв (історико-педагогічний, політичний, правовий) розробити періодизацію розвитку благодійних фондів в Україні у визначених хронологічних межах: перший період (1991–1997 рр.) – зародження благодійності; другий (1997–2014 рр.) – становлення благодійності та зародження соціальної відповідальності; третій (2014–2019 рр.) – соціальної мобілізації та волонтерства; четвертий (2019 рр. – до сьогодні) – соціальної активізації та цифрової інтеграції.

Установлено, що з 90-рр. ХХ ст. благодійні фонди в Україні пройшли шлях від початкових ініціатив до потужних, професійно організованих структур, здатних ефективно розв'язувати соціальні проблеми та сприяти розвитку громадянського суспільства. Вони стали важливими гравцями у сфері соціальної підтримки, охорони здоров'я, освіти та інших важливих галузях.

Виокремлено таку особливість розвитку інституту благодійництва в Україні, як тяглість і спадкоємність традицій доброчинності (прикладом слугують діяльність УПТ «Рідна школа», «Молода Україна», «Просвіта» та ін., які наприкінці 80 – на початку 90-х рр. ХХ ст. відновили свою діяльність, складником якої стала благодійницька праця, зокрема й у сфері освіти). Увиразнено місце і роль Галичини як регіону України в історичному розвитку благодійництва в нашій державі.

З'ясовано, що у сфері освіти, медицини, соціальній галузі благодійні фонди покликані надавати низку доброчинних послуг:

- консультативно-інформаційна підтримка, модернізація освіти, створення умов для формування цифрових компетентностей, стипендіальна та грантова підтримка обдарованої молоді; професійний розвиток та підготовка вчителів, розроблення грантів, освітніх програм для навчальних закладів та ін. (освітні благодійні фонди: «Повір у себе», «Фонд допомоги розвитку освіти та навчання», Українська освітня фундація, Український культурний фонд, Благодійна школа «Розумне майбутнє» та ін.);

- забезпечення доступу до медичних послуг для осіб з низьким доходом, підтримка медичних досліджень та розвиток нових методів лікування, ініціювання та підтримка програм профілактики захворювань з-посеред населення, фінансова допомога хворим на різні недуги; забезпечення медичної, психологічної, соціальної допомоги дітям і дорослим; організація навчальних програм персоналу і волонтерів з опіки і догляду за важкохворими; сприяння впровадженню інноваційних технологій в українській медицині та ін. (медичні благодійні фонди: «Мати Тереза», «Україна 3000», «Крона», «Серце до серця», «Дитячий світ», «Мрію жити» та ін.);

- захист та підтримка вразливих груп населення (людей з обмеженими можливостями, малозабезпечених сімей та ін.); надання соціальних послуг, що впливають на соціальне благополуччя суспільства; соціально-просвітницька добродійна діяльність з дітьми та батьками; організація навчання спеціалістів, які працюють з дітьми та сім'ями в громадах, волонтерська допомога та ін. (соціальні благодійні фонди: Товариство Червоного Хреста України, Український фонд «Благополуччя дітей», «Карітас України» та ін.).

Окреслено організаційно-дидактичні засади підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності в Україні в 90-х рр. ХХ ст. – першій чверті ХХІ ст.:

- активна участь благодійних фондів у формуванні мережі закладів освіти (ЗДО, ЗЗСО, ЗПТО, ЗВО);

- наповнення змісту професійної підготовки освітнім компонентом – підготовка майбутнього педагога до добродійної діяльності у ЗВО:

- виховний потенціал благодійних фондів у системі підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності в Україні.

Результати аналізу навчальних планів першого (бакалаврського), другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти різних спеціальностей засвідчує відсутність професійно орієнтованої дисципліни, яка покликана готувати студентів та аспірантів до добродійної

діяльності в Україні. Констатовано необхідність розробки та впровадження елективного курсу «Система підготовки майбутнього педагога до добродійної діяльності в Україні: теорія і практика» (3 кредити, з них 18 год лекцій, 12 год практичних занять, 60 год самостійної роботи) для студентів 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»), методика вивчення якого передбачала використання різних форм проведення занять: традиційні (вступна, тематична, підсумкова) та нетрадиційні (бінарна, лекція-візуалізація, лекція-бесіда) форми лекційних занять і традиційні (семінар-бесіда, семінар-конференція, семінар-дискусія) та нетрадиційні (квест, мінідослідження, бізнес-проект, бінарне і проектне заняття) форми семінарських занять, які реалізували змістовий і методичний компоненти підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності у ЗВО.

Перспективними напрямками залучення благодійних фондів до системи підготовки майбутніх педагогів до добродійної діяльності в Україні на сучасному етапі *виокремлено*: фінансова підтримка освітніх програм; стипендії та гранти; організація тренінгів і семінарів; підтримка інноваційних проектів; партнерство з освітніми установами; підтримка дослідницьких проектів; інформаційна підтримка; розробка комплексних та освітніх програм (з методичними рекомендаціями), які спрямовані на підготовку майбутніх педагогів до організації та проведення добродійних проектів, тощо.

Практичне значення здобутих результатів полягає в проектуванні та впровадженні елективного курсу «Система підготовки майбутнього педагога до добродійної діяльності в Україні: теорія і практика»; розробці сайту «Добродійність» для надання доступу до інформативного та практичного контенту про благодійність та добродійну діяльність в Україні; розробці тренінгу «Цифровізація благодійних фондів», визначенні рекомендацій та перспектив внеску благодійних фондів щодо вдосконалення системи підготовки майбутнього педагога до добродійної діяльності в Україні.

Зміст і здобутки наукової розвідки та елективний курс можуть використовуватися: науково-педагогічними працівниками в процесі

викладання дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки», «Соціальна педагогіка», «Історія соціальної роботи» та ін., здійснення наукових досліджень, підготовки підручників і навчальних посібників для ЗВО; розробки навчальних планів, програм та посібників; науковцями, викладачами ЗВО, аспірантами, студентами, психологами, фахівцями із соціальної роботи, соціальними педагогами, педагогами-організаторами, учителями-практиками в професійній діяльності.

Ключові слова: благодійність, благодійні фонди, благодійна діяльність, доброчинність, доброчинна діяльність, волонтерство, освіта, майбутній педагог, підготовка педагога, Україна, 90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.

ABSTRACT

Zavulichna I. I. Charitable foundations of Ukraine in the system of training future teachers for charitable activities (the 90 s of the XX - first quarter of the XXI century) - Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 011 «Educational, Pedagogical Sciences» – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2024.

The dissertation study is devoted to the actual problem of training future teachers for charitable activities, in which a decisive role is played by charitable foundations, whose development in the 90 s of the XX – first quarter of the XXI century was marked by significant growth and evolution. The activation of civil society characterized this period, increasing the number of charitable organizations and expanding their activities.

The object of research is the system of training future teachers in Ukraine.

The subject of the study is the role of Ukrainian charitable foundations in the system of training future teachers for charitable activities (the 90 s of the XX – first quarter of the XXI century).

The purpose of the study is to analyze the contribution of Ukrainian charitable foundations to the system of training future teachers for charitable activities in the

period of the 90 s of the XX – the first quarter of the XXI century for the creative use of historical and pedagogical experience in the context of modern challenges.

As a result of the scientific research, it was established that in Ukraine charitable foundations in the 90 s of the XX – the first quarter of the XXI century developed against the background of socio-political (change of political regime, reform of the education system, new legislation, wide development of public charitable initiatives, international support, etc.), economic (economic crisis, low technical and cultural level, etc.), social (change of values and social norms, increase of social responsibility, search for institutional forms of charitable activities, etc.) determinants, which made it possible to develop a periodization of the development of charitable foundations in Ukraine within certain chronological limits based on selected and justified criteria (historical, pedagogical, political, legal): the first period (1991–1997)) – the birth of charity; the second (1997–2014) – the formation of charity and the emergence of social responsibility; the third (2014–2019) - social mobilization and volunteering; the fourth (2019 – to date) – social activation and digital integration.

It is established that since the 1990 s, charitable foundations in Ukraine have gone from initial initiatives to powerful, professionally organized structures capable of effectively solving social problems and promoting the development of civil society. They have become important players in social support, healthcare, education, and other important sectors.

The author emphasizes such a feature of the development of the institution of charity in Ukraine as the continuity and continuity of charitable traditions (an example is the activities of the Ridna Shkola, Moloda Ukraina, Prosvita, and others, which in the late 80 s and early 90 s of the XX century resumed their activities, which included charitable work, including in the field of education). The place and role of Galicia as a region of Ukraine in the historical development of charity in our country are emphasized.

It was found that in the fields of education, medicine, and social services, charitable foundations are called upon to provide several charitable services:

- advisory and information support, modernization of education, creation of conditions for the formation of digital competencies, scholarship, and grant support for gifted youth; professional development and training of teachers, development of grants, educational programs for educational institutions, etc: (charity funds: «Believe in Yourself», «Foundation for Education and Training Development», Ukrainian Educational Foundation, Ukrainian Cultural Foundation, Charity School «Smart Future», etc.);

- providing access to medical services for low-income people, supporting medical research and development of new treatment methods, initiating and supporting public health prevention programs, financial assistance to patients with various diseases; providing medical, psychological, and social assistance to children and adults; organizing training programs for staff and volunteers on care and treatment of seriously ill patients; promoting introduction of innovative technologies in Ukrainian medicine, etc. (medical charitable foundations: «Mother Teresa», «Ukraine 3000», «Krona», «Heart to Heart», «Children's World», «Dream to Live», etc.);

- protection and support of vulnerable groups (people with disabilities, low-income families, etc.); provision of social services that affect the social well-being of society; social and educational charitable activities with children and parents; organization of training for specialists working with children and families in communities, volunteer assistance, etc. (social charitable foundations: Ukrainian Red Cross Society, Ukrainian Foundation «Children's Welfare», «Caritas Ukraine», etc.).

The organizational and didactic principles of training future teachers for charitable activities in Ukraine in the 90 s of the XX century - the first quarter of the XXI century are outlined:

- active participation of charitable foundations in the formation of a network of educational institutions (preschools, secondary schools, vocational schools, higher education institutions);

- filling the content of professional training with an educational component - preparing a future teacher for charitable activities in higher education institutions:

- educational potential of charitable foundations in the system of training future teachers for charitable activities in Ukraine.

The results of the analysis of the curricula of the first (bachelor's), second (master's) and third (educational and scientific) levels of higher education in various specialties show that there is no professionally oriented discipline designed to prepare students and postgraduates for charitable activities in Ukraine. The article states the need to develop and implement an elective course «System of training a future teacher for charitable activities in Ukraine: theory and practice» (3 credits, including 18 hours of lectures, 12 hours of practical classes, 60 hours of independent work) for 2nd year students of the second (master's) level of higher education, specialty 011 «Educational, pedagogical sciences»), the methodology of which involved the use of various forms of classes: traditional (introductory, thematic, final) and non-traditional (binary, lecture-visualization, lecture-conversation) forms of lectures and traditional (seminar-conversation, seminar-conference, seminar-discussion) and non-traditional (quest, mini-research, business project, binary and project classes) forms of seminars that implemented the content and methodological components of training future teachers for charitable activities in higher education institutions.

Promising areas of involvement of charitable foundations in the system of training future teachers for charitable activities in Ukraine at the present stage are: financial support for educational programs; scholarships and grants; organization of trainings and seminars; support for innovative projects; partnership with educational institutions; support for research projects; information support; development of comprehensive and educational programs (with methodological recommendations) aimed at training future teachers to organize and conduct charitable activities.

The practical significance of the results obtained is in the design and implementation of the elective course «System of Training a future teacher for charitable activities in Ukraine: theory and Practice»; the development of the website

«Charity» to provide access to informative and practical content about charity and charitable activities in Ukraine; development of the training «Digitalization of charitable foundations», identification of recommendations and prospects for the contribution of charitable foundations to improve the system of training a future teacher for charitable activities in Ukraine.

The content and achievements of the scientific research and the elective course can be used by: research and teaching staff in the process of teaching the disciplines «Introduction to the Specialty», «History of Pedagogy», «Social Pedagogy», «History of Social Work», etc., conducting research, preparing textbooks and manuals for higher education institutions; development of curricula, programs, and manuals; researchers, university professors, graduate students, students, psychologists, social work specialists, social educators, organizational educators, teachers.

Keywords: charity, charitable foundations, charitable activity, charitable activity, volunteering, education, future teacher, training of a teacher, Ukraine, the 90s of the XX - first quarter of the XXI century.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, що опубліковані у наукових фахових виданнях України

1. Завулічна І. Стипендіальні фонди як форма доброчинності у сфері освіти в незалежній Україні. *Науковий часопис НПУ імені М П. Драгоманова*. Серія 5. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Випуск 80. Том 1. С. 85–90.

URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34705>

DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.1>

2. Завулічна І. Медичні фонди як структура благодійництва в незалежній Україні. *Медична освіта*. 2021. № 2 (додаток). С. 25–29.

URL: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/12404/1167

1

DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2021.2.12404>

3. Завулічна І. Благодійна діяльність соціальних фондів в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип 40. Том 2. С. 150–154.

URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/40_2021/part_2/26pdf

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-2-24>

4. Стинська В., Завулічна І. Діяльність благодійних фондів міста Івано-Франківська. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 1 (108). С.12–26.

URL: <http://eprints.zu.edu.ua/34356/1/4.pdf>

DOI: [http://10.35433/pedagogy.1\(108\).2022.12-26](http://10.35433/pedagogy.1(108).2022.12-26)

5. Завулічна І. Мережа закладів освіти, створених за сприянням благодійних фондів України. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка»*. 2024. № 2(20). С. 659–668.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/9176/9226>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-659-668](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-659-668)

6. Завулічна І. Особливості застосування інформаційних технологій в діяльності благодійних фондів України. *Перспективи та інновації науки*. Київ: Вид. група «Наукові перспективи». 2024. №8(42). С. 157–164.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/issue/view/267/366>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8\(42\)-257-264](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-8(42)-257-264)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Завулічна І. Благодійна діяльність незалежної України як регенерація сучасності. *Наука та освіта в дослідженнях молодих вчених*: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки (м. Харків, 13 травня 2021 р.). Харків, 2021. С. 167–169. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/925a131e-1b0d-462f-80d8-a2d69b4f4af6/content>

2. Завулічна І. Благодійна діяльність фондів як прояв соціальної активності українців незалежної України. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 14–15 травня 2021 р.). Харків, 2021. С. 85–87. URL: https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2022/01/pifp_org_%D0%9C%D0%B0%D0%B9_2021-2.pdf

3. Завулічна І. Роль благодійних стипендіальних фондів на ниві освіти в незалежній Україні. *Сучасний вимір психології та педагогіки*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21–22 травня 2021 р.). Львів, 2021. С. 60–63. URL: <http://www.pedagogyviv.org.ua>

4. Завулічна І. Благодійна діяльність позадержавних організацій. Товариства Червоного Хреста незалежної України. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 25–26 червня 2021 р.). Львів, 2021. С. 39–42. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp->

[content/uploads/sites/126/2022/01/pedagogyviv_%D0%98%D1%8E%D0%BD%D1%8C_2021-1pdf](https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2022/01/pedagogyviv_%D0%98%D1%8E%D0%BD%D1%8C_2021-1pdf)

5. Завулічна І. Стипендіальні фонди доброчинності як форма доброчинності в незалежній Україні. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» 5–9 квітня 2021 року URL: <https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2021/08/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8-%D0%BF%D0%BD%D1%832021.pdf>

6. Завулічна І. Благодійні фонди України: правові особливості їх створення та діяльності. *Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика*: матеріали науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) (м. Івано-Франківськ, 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 60–63. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/5-2pdf>

7. Завулічна І. Формування майбутнього педагога через доброчинність в Україні. *Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний вимір*: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. Івано-Франківськ. 22-23 листопада 2022 С. 31-33. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/2-4.pdf>

8. Завулічна І. Діяльність державних благодійних фондів Івано Франківська наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. *Психологічні виклики сучасних організацій*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 3 березня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 67–72. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/4-3pdf>

9. Завулічна І. Розвиток закладів загальної середньої освіти, створених за сприяння благодійних фондів незалежної України. *Modern trends in a changing world. Proceedings of II International Scientific and Practical Conference: material Science and society* (Vienna, Austria 22–24 January 2024 p.). Vienna, Austria, С. 280–286. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp->

[content/uploads/2024/01/SCIENCE-AND-SOCIETY.-MODERN-TRENDS-IN-A-CHANGING-WORLD-22-24.01.24.pdf](https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/01/SCIENCE-AND-SOCIETY.-MODERN-TRENDS-IN-A-CHANGING-WORLD-22-24.01.24.pdf)

10. Завулічна І. Благодійні фонди як психолого-педагогічний феномен: матеріали звітної наукової конференції викладачів, докторантів, аспірантів та студентів університету за 2023 рік. Івано-Франківськ 1–5 квітня 2024 року. С. 112–113.

URL: <https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2024/07/zbirnyk-tez-vykladachiv.pdf>

Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження

1. Завулічна І. І. Нормативно-правова база розвитку та функціонування благодійних фондів як історико-педагогічний феномен в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). *Освіта продовж життя: зарубіжний досвід і національна практика: колективна монографія*. Івано-Франківськ: НАІР, 2022. С. 94–124.

URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/3-3.pdf>